

Genel Bir Değerlendirme

İlhan Tekeli

Türkiye Cumhuriyeti bir çağdaşlaşma iddiasını yaşama geçirme projesidir. Her çağdaşlaşma projesinde olduğu gibi, dayanağını temelde insana güvenden almaktadır. Bu güvenin bir yanında insanın, doğanın ve toplumun düzenini kavrayabilme ve bunlara ilişkin olarak bilimsel bilgi geliştirme kapasitesine sahip olmasına, öte yanında ise kendisi için iyi olanın ne olduğuna karar verebilme yetisi bulunduğuna inanç yatmaktadır. Böyle bir insan kendi kaderini kendisi çizebilendir. Gerçekte her türlü mühendislik yaklaşımın temelinde böyle bir inanç bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyetin çağdaşlaşma yolunu seçmesi en genel anlamda bir mühendislik iddiasını ortaya koyması demektir. Ne yazık ki ne modernleşme, ne de mühendislik yazısında söz konusu özdeşlik yeterince işlenmemiş ve bu konuda toplumda bir farkındalık yaratılamamıştır.

Bir toplumun geleneksel bir yapıdan modern bir yapıya dönüşmesi sırasında düşüncede, zihniyette, teknolojik bilgideki gelişmeler kadar, insanın doğayla ilişkilerini düzenleyen inşaat talebinde de büyük bir artış olmaktadır. İnsanın doğanın tahrip edici gücünü denetleyebilmesi, değişik türdeki kaynaklarını yararlı bir biçimde kullanabilmesi, toplumlarda iş bölümünün verimli olabilmesi, ancak değişik türdeki altyapı projelerini yaşama geçirmesi halinde olanaklıdır. Toplumdaki kurumsal dönemin kurulması, yerleşme alanında emeğin yeniden üretimin insanın onurlu yaşam hakkına saygılı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi de konutların ve kentlerin inşa edilmesine gerek duyuyor. Kısacası modernleşmede yol alınabilmesi, büyük bir inşa etme kapasitesinin yaratılmasına bağlıdır. Tabii ki bu büyük kapasitenin yaratılması bir anda olmuyor, tarihsel bir süreç içinde gerçekleşiyor. Türkiye Cumhuriyetinin 83 yıllık yaşamında böyle bir inşa etme kapasitesi oluşturulmuştur. Bu kapasite artık Türkiye'nin sınırları içinde hapis olmamakta, uluslararası düzeyde başarıyla yarışabilmektedir. Bu Türkiye'nin gurur duyabileceği bir başarı öyküsüdür. Ne yazık ki bu başarının tarihi gelişimi yeterince araştırılmamış, yazıya dökülmemiştir.

Tabii bu başarıda toplumun değişik kesimlerinin katkıları bulunsa da, bunlardan en merkezi konumda olanları inşaat mühendisleridir. Bu katkılarından söz edebilmenin ilk koşulu ise bu meslek topluluğunun kendi tarihine sahip çıkmasıdır. TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası kuruluşunun 50. yılında bu yönde çok önemli bir adım atmaktadır. "50. Yılda 50 Eser" başlığı altında başlattığı çalışmayla Türkiye'nin inşaat mühendisliği alanındaki başarıları hakkında toplumdaki bilinçlenmeyi geliştirme yolunda bir arayışa girmiştir. Bunun ilk adımı 1923-2005

yılları arasında üretilen ve inşaat mühendisliği (yapı, altyapı, su yapıları, kıyı-liman yapıları, ulaşım, vb.) alanında Cumhuriyetin 50 büyük başarısını oluşturan eserlerin seçilerek belirlenmesi ve bunun kamuoyuna tanıtılması olarak tanımlanmıştır.

Bu çalışma Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaşlaşma iddiasının yaşama geçirilmesiyle inşaat mühendisliği arasındaki karşılıklı ilişkiye açıklık kazandıracaktır. İşte belirlenen bu elli eser, inşaat mühendisliğinin Türkiye'nin çağdaşlaşma iddiasına katkısının tepe noktalarını oluşturmaktadır.

Seksen yılı aşan çok uzun süre içinde Türkiye gibi çok önemli değişimler geçirmiş bir ülkede, inşaat mühendisliğinin yüklendiği iddiaların zaman içinde artacağı açıkta. Ama günümüzün büyük iddialarının gerçekleştirilebilmesi, geçmişteki daha küçük iddialarda sağlanan başarılar sonrasında olanaklı hale gelmiştir. Cumhuriyetin 50 başarılı eseri seçilirken, tarih içindeki dün ile bugün arasındaki bu sürekli göz önünde tutulmuştur. Bu 50 eserin seçilmesinde, böyle bir bağlantının kurulmasıyla, bir yandan geçmişteki başarılar hakkında bir değer bilirlik gösterilirken, öte yandan geleceğin iddiaları için de bir umut yaratılmış olmaktadır. Zaten modernitenin tarihten beklediği de bundan başka bir şey değildir.

Gerçekleştirilmesinde inşaat mühendisliğinin önemli rol oynadığı eserlerin, toplumun çağdaşlaşmasında önemli bir iddia taşırlı hale gelmesi, çoğu kez inşa faaliyetlerinin topluma gömülme biçimine bağlı olmaktadır. Hiçbir yapıyı insandan, toplumsal duyarlılıktan, toplumun gelişmişlik seviyesinden ve ortak ihtiyaçlardan ayırarak ele almak mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu eserleri de, bireysel katkıların önemini görmezlikten gelmeden, onları toplumun bir ürünü olarak da yorumlamak gerekecektir.

Bu eserlerin toplumsal bir ürün olduğu kavranmaya başladığında, değerlendirmeye alınacak eserlerin Türkiye topraklarında bulunması zorunluluğu, toplumsal yararı, yapımı sırasında Türkiye'de inşaat mühendisliği iddiasının gelişmesine çok yönlü katkıları olması gibi nitelikleri taşmasının gerekliliği de ön plana çıkmaktadır.

"50. Yılda 50 Eser" çalışmasını taşıdığı iddiaya uygun bir biçimde yapabilmenin ilk koşulu, hiçbir önemli eseri dışta bırakmayacak bir tarama ve aday belirleme yolunun bulunmasıdır. Bu koşul ancak katılımcı süreçlerle gerçekleştirilebilir. Oysa değerlendirme jürisinin tüm özendirmesine karşın aday göstermeye yeterli bir katılım

olmamıştır. Belki de bunu normal karşılamak gerektir. Çünkü bu bir ilktir. Yolu açacaktır. Bu nedenle jüri aday gösterme konusunda da aktif bir rol yüklenme durumunda kalmıştır. Çalışmanın her aşamasında Jüri Türkiye'de inşaat mühendisliği tarihinin gelişmemiş olmasının sıkıntısını yaşamıştır. Katılımcı süreçler de çalışmaya değerlendirme yapmak için gerekli bilgilerin sağlanmasında büyük güçlüklerle karşılaşmıştır.

Tarih bilgisi ilk bakışta tarih yazıcılarının bir ürünü görülse de, üzerinde düşünüldüğünde bir toplumsal ürün olduğu hemen kavranır. Eğer bir toplumda tarih bilinci gelişmemişse, tarih yazıcısının yararlanabileceği bilgi ve belgeler sürekli yok ediliyorsa, önemli olayların aktif katılımcıları hatırlarını yazmıyorsa, değişik dönemlerde yaşayanlara ilişkin sözlü tarih arşivleri oluşturulmuyorsa, bir tarihçi ne kadar çok çaba gösterirse göstersin başarısı elindeki malzemeyle sınırlı kalacaktır. Odanın 50. Yılda 50 Eser çalışmasının, inşaat mühendisleri, müşavirlik firmaları, müteahhitler vb. ilgili aktörlerin tarih bilincinin yükselmesine yapacağı katkının, gelecekteki tarih yazıcılarının daha zengin bir malzemeyle çalışmasına olanak vereceğini düşlüyorum.

Bu genel bakış açısı içinde Jüri, çalışması sırasında seçilen eserlerin hem zaman içinde hem de değişik yapı türleri arasındaki dağılıminin dengeli olmasına özen göstermiştir. 1923' ten 2005'e kadar uzanan sürede Türkiye'nin gereksinimleri, bilgi düzeyi, inşaat yapma kapasiteleri sürekli gelişmiştir. Bu nedenlerle 1920'li yıllarda yapılmış binaların ölçekleri, karmaşıklıklar, kullanılan malzemeleri ve yapım teknolojileri, 2000'li yıllarda yapılanlardan çok farklıdır. Bu iki farklı dönemin yapıları tabii ki aynı kefeye konulamaz. Aynı şekilde inşaat sektörünün bir küçük konuttan büyük kampüslere, köy yollarından oto yollara, büyük sanayi kuruluşlarına, limanlara, barajlara, sulama tesislerine kadar uzanan çeşitliliği göz önünde tutulduğunda bu değişik alanlardaki yapıların da aynı kefeye konulamayacağını hemen anlar ve ön plana çıkarılacak 50ının sektörler arası dağılımında da bir denge kurulması gerektiğini görürüz. Tabii ki böyle bir dengenin kurulması kolay değildir. Bu denge jüri üyelerinin deneyimlerinden gelen sağduyuya dayanan uzlaştırmalarla kurulmuştur.

Jürinin seçim yapabilmesi için, bir eserin seçilmesinin ne anlama geldiği konusunda, bir görüş birliğine ulaşması gerekmıştır. Türkiye'nin 50 inşaat mühendisliği eseri arasına girmek tabii ki onur verici bir şeydir. O eseri ayrıcalıklı kılmaktadır. Onun önemini vurgulamaktadır. Ama kendi alanında onun en iyi olduğunu vb. nitelikler taşıdığını söylemek olağlı

yoktur. Belli bir yapı türünde, seçilenlerle aynı belki de bazı ölçütlere göre daha üstün nitelikte yapılar bulunabilir. Jüri değerlendirmesini yaparken çoğu kez kendi türünde ilk olmasına önem vermiştir. Daha sonra o türde daha üstün nitelikte yapılar yapılmış olabilir. Böyle olması da normaldir. Gelişmenin gereğidir. Tabii ki her seçmeyi ilk olmak belirlememiştir.

Jüri, çalışması sırasında çoğu kez birden fazla ölçüyü gözönünde tutmuştur. Bir yapıyı ele aldığında, açıklık, yükseklik, kapasite vb. boyutlarıyla, kullanılan yapım teknolojisindeki yeniliklerle, malihetinde sağladığı tasarıflarla, yapım süresindeki kısalıkla vb. konularda mühendislik bakımından bir iddia taşıyıp taşımıdığını irdelemiştir. Değerlendirmede üzerinde durulan tek ölçüt bu olmamıştır. Ayrıca yarattığı çok yönlü faydalara üzerinde de durulmuştur. Bu faydalara toplumda mühendislik bilgi ve hünerlerinin gelişmesine yaptığı katkılar, toplumsal sorunların çözülmesinde sağladığı yararlar, hatta toplumun sembolik kapitalinin gelişmesine katkıları vb. olmak üzere sıralayabiliriz. Böyle çok sayıda ölçüte dayanan bir değerlendirmede tüm ölçütlerin seçilen tüm yapılarda aynı ağırlıkta yer aldığı söylemek zordur. Bir yapıda bir ölçüt, diğer bir yapıda bir başka ölçüt ağır basmıştır. Ama Jüri çalışması sırasında karşılıklı bir etkileşme süreci içinde her eserin seçiminde oybirliğine ulaşmayı başarmıştır. Kuşkusuz sağlanan bu oydaşma bu Jüriye özgürdür. Bir başka jüri farklı bir yapılar grubu üzerinde oydaşma sağlayacaktır. Bu da normaldir. Zaten bu tür seçimelerin bir jüri eliyle yapılması da bu yüzündendir. Başkası da gerçekleştirilemez.

Jüri, çalışmasını tamamlayarak 50 yapıdan oluşan bir seçkiye ulaşmış bulunuyor. Tümüne bakıldığındır Türkiye'nin çağdaşlaşma iddiasında İnşaat alanından gelen katkının önemini gözler önüne seriyor. İnşaat Mühendisleri Odası bu seçkiyi bir yayına dönüştürecek. Ama bu çalışmaya başlatılan sürece kitabın yayınlanmasıyla bir nokta konulmamalı. Tersine inşaatçıların kendi tarihlerine sahip çıkışının bir başlangıcı olmalı. Tabii ki bunu bir son değil, başlangıç haline getirmek için sorumluluk duymak ve çaba göstermek gerekiyor.

A General Evaluation

İlhan Tekeli

Turkish Republic is a Project of realization of modernization challenge. As in all modernization projects, it relies on the trust placed in human capacities. On the one side of this trust there is the capacity of human being in the understanding the order of nature and society and the capacity to develop scientific knowledge on this order. On the other side there is the belief of human beings ability of deciding what is best for itself. This is the person who determines his own destiny. In reality, this belief is the base of every engineering approach. Therefore the declaration of a modernization challenge in general could be interpreted as a declaration of an engineering challenge. Unfortunately, awareness in the society was not created on this identity of modernization and engineering, as this identity is not sufficiently emphasized in development literature.

During the transformation from a traditional society to the modern one, a substantial change occurs in mentality, in technological knowledge and in internalized values of people, as well as an important increase emerges in the demand of construction which regulates relations of human beings with nature. Control of destructive power of nature, beneficial use of diversified natural resources, productive consequences of division of labor in society becomes possible, if different modes of infrastructure projects are realized. Construction of housing and urban areas are needed for the establishment of institutional order of the society, and the realization of reproduction of labor in a settlement in respectful way to the right of life in dignity, extensive modernization results in creating a large amount of building activity. Of course, enabling such capacity should not happen overnight but through steady progress. In Turkish Republic's 83 years of life, such a capacity of building has been created. This capacity is no longer limited to the territory of Turkey. Moreover Turkey has been able to compete at an international level. This is a success story that Turkey can be proud of. Unfortunately, the historical development of this success has not been fully recorded in written or oral form.

Although different parts of society have contributed to this success, civil engineers have been at the forefront. A preliminary condition enacted to explain the contributions of the Turkish engineers community, should be to maintain its own history. The Union of

Chambers of Turkish Engineers and Architects (TMMOB) Chamber of Civil Engineers takes a very important step in the 50th anniversary of foundation. With its study, titled "50 Major Works of the Republican Era", it searches ways to evolve consciousness in society about the success of Turkey in civil engineering. The first step was taken by evaluating and reflecting the works that were produced between the years of 1923-2005. This formed fifty of the greatest successes of the Turkish Republic in civil engineering field (buildings, infrastructure, water structures, coast-port structures, transportation, etc.) and it describes this as the presentation to public.

This study will explain the mutual relationship between realization of the challenge of modernization of Turkish Republic and civil engineering. These selected fifty works are part of the vertex showing the contribution of civil engineering to the challenge of modernizing Turkey

While over the period of the last eighty years Turkey has been through many important changes, the challenges carried by civil engineering increased in time. It is now possible to have greater challenges in modernization programs due to the past experience gained from previously successful but relatively small assertions. While choosing the fifty successful engineering works of Republic, the historical continuity of successful works between the present and past has been considered. The considerations of continuity involved in the choosing these fifty Works, on the one hand has showed a sensibility for the success of the past generations, on the other hand has created an expectation for the future challenges. What is expected from history by the modernity is nothing else.

It is important to state that the assertion on the modernization on society in which civil engineering plays an important role, depends on the way the construction activities are embedded in society. It would not be wise not to discuss any building by separating the issue from the common need, the level of development, social sensibility and man. It is important to state that every building needs to be expounded as a production of the society, without ignoring the importance of the personal contribution.

When it is fully understood that these Works are social products, then these works need to be evaluated and provide the necessary qualities, like the necessity of being in Turkey, their social utility, their contribution to the development of the assertion of civil engineering in Turkey during the period of their construction

The preliminary condition of carrying out "50 Major Works of the Republican Era" search adequate to the challenge it is necessary to find a scanning method which will identify candidates without eliminating any important work. This function can only be achieved by a participatory process. Despite a full promotion campaign of evaluation committee, it was found that not enough participants made applications. This should be viewed and understood in order to be received normally. Because this is the first study of its kind, it is hoped this study will lead the way for further studies. In this case the committee had an active part in choosing the candidates. Through all levels of the elimination process in the creation of "50 Major Works of the Republican Era" the committee had difficulties because of the undeveloped history of civil engineering. When the participatory process did not work, it experienced great difficulties in reaching to necessary information.

In first glance, historical narratives can be considered as product of historiographers, when it is further searched, it is better understood that it is, in fact a social production. If the historical consciousness does not develop in a society, then documents that historians could have utilized are destroyed. Witnesses of the important events do not write their memories, oral history archives are not formed about the people who lived in different periods, no matter how great a historian's effort, his success will be limited with the information he has available. It is imaginable that the contributions for the study "50 Major Works of the Republican Era" could be related to the point where civil engineers, consultants, contractors, attempt to raise their historical consciousness allowing future historians to study future progress with a more comprehensive library of knowledge and materials.

Having this general view the committee paid attention to the balanced distribution of selected works among time periods and building types. During the period from 1923 to 2005, needs of Turkey, the levels of

technical knowledge and the capacity of construction continuously increased. For these reasons, the construction technologies, materials, complexities and scales of the buildings built in 1920's were totally different from the ones built in 2000's. Of course, the buildings of two different periods can not be compared directly. Likewise, the variety of construction sectors diversifying from small house to big campus, from village roads to motorways, big industrial enterprises, ports, dams, irrigation networks is considered. We can easily understand that these buildings in different fields can not also be compared either. We see that there has to be a balanced distribution by fields among the foremost fifty constructions. This is not easy to balance. This balance has been established by compromises based on the common sense derived from the experiences of the members of the jury.

In order to carry out an election, the jury committee had to reach an agreement on the meaning of being a selected building. To be selected as one of the 50 engineering works is a prestigious honor. It emphasizes their success. But it is impossible to say that any selection is the best in the field or has the best qualities. In a specific kind of construction, there may have been other works that have the same or better qualities than the selected ones. The committee paid attention to which works that were first in its class during the evaluations. There may be constructions having better qualities that were built later. This is quite normal. That is what development requires. However being the first in a specific field has not been the determining factor in all of the selections.

Generally the committee has considered more than one criterion in the process of selection. When a building is evaluated its characteristics such as; span, height, capacity and its cost effectiveness, brevity of construction time and innovative properties of construction technology are considered. However, this has not been the only criterion in the evaluations. In addition the versatile utilities created have been considered. We can classify these utilities as the contributions to the development in engineering knowledge and skills, the utilities involved in solving of social problems together with the contributions in the development of the symbolical capital of society. It is hard to say

that all the criteria have been balanced in all the selected works that depend on many criteria. Certain criterion strongly influences one construction while another criterion strongly influences another construction. Throughout the process the committee elected to work unanimously as a team. This resulted in a final choice where all members of this committee had unanimously agreed on the final choice of candidates. This has to be considered as normal. This is the main reason of carrying on this kind of selections by the hand of juries. Other ways are unpractical.

The committee completed its study and has reached to a portfolio of 50 distinguished engineering works of Turkish Republic. Each work highlights the importance and contribution from the field of construction to the modernization challenge of Turkey. The Chamber of Civil Engineers will transform this election process and results into a published document. The published documents and the processes established by this study must not be an end. This should be a starting point of increasing awareness of civil engineers of their own history. This will be achieved by continued commitment and support of all concerned actors.